

بررسی اثربخشی مداخلات مبتنی بر آسیب‌های برآمده از فضای مجازی بر کیفیت رابطه زوجین

ریحانه شجاعی جشوقانی^۱، سید احمد احمدی علون‌آبادی^۲، رضوان السادات جزایری^۳، عذرا اعتمادی^۴

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: ماهیت رو به گسترش فضای مجازی و نقش بسزایی که در ارتباطات زوجین و کیفیت روابط زناشویی آنها دارد، لزوم تدوین بسته مداخلاتی مؤثر برای کمک به زوج‌هایی که از فضای مجازی آسیب دیده‌اند و کیفیت رابطه آنان تحت تأثیر قرار گرفته است را ضروری می‌نماید. مطالعه حاضر با هدف اثربخشی مداخلات مبتنی بر آسیب‌های برآمده از فضای مجازی بر کیفیت رابطه زناشویی زوجین انجام گردید.

روش‌ها: این پژوهش به روش نیمه تجربی انجام شد و نمونه‌ها از بین زوجین آسیب دیده از فضای مجازی که به فرهنگسراها مراجعه نموده و پرسش‌نامه محقق ساخته آسیب‌های برآمده از فضای مجازی را تکمیل کرده بودند و نمره آسیب‌های آن‌ها به طور معنی‌داری بالاتر از میانگین بود، انتخاب شدند و به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش و شاهد قرار گرفتند. مداخله طی ۱۰ جلسه آموزشی بر روی گروه آزمایش اجرا شد. داده‌ها با کمک پرسش‌نامه آسیب‌های برآمده از فضای مجازی در رابطه زوجین و پرسش‌نامه کیفیت رابطه زناشویی (Perceived Relationship Quality Components یا PRQC) جمع‌آوری گردید و در نهایت، با استفاده از آزمون تحلیل کواریانس چند متغیره در نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: آموزش درمان مبتنی بر آسیب‌های برآمده از فضای مجازی، تأثیر معنی‌داری بر کیفیت رابطه زناشویی زوجین گروه آزمایش داشت؛ بدین معنی که میانگین کیفیت رابطه زناشویی گروه آزمایش در مرحله پس‌آزمون به طور معنی‌داری بالاتر از گروه شاهد بود ($P < 0/050$).

نتیجه‌گیری: برنامه مشاوره‌ای تدوین شده به روش زوجی می‌تواند به عنوان روش مؤثری در ارتقای کیفیت زندگی زوجین آسیب دیده از فضای مجازی مورد استفاده قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: آسیب‌های زوجین، فضای مجازی، کیفیت رابطه زوجین

ارجاع: شجاعی جشوقانی ریحانه، احمدی علون‌آبادی سید احمد، جزایری رضوان السادات، اعتمادی عذرا. بررسی اثربخشی مداخلات مبتنی بر آسیب‌های برآمده از فضای مجازی بر کیفیت رابطه زوجین. مجله تحقیقات نظام سلامت ۱۳۹۷؛ ۱۴ (۱): ۱۳۲-۱۳۳

تاریخ چاپ: ۱۳۹۷/۱/۱۵

پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۹/۱۱

دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۷/۲۵

مفاهیم بسیاری مانند سازگاری، رضایت، یکپارچگی و تعهد برای کیفیت رابطه زناشویی به کار رفته است (۵) که به علت فقدان یک نظریه واحد در مورد چستی کیفیت زندگی زناشویی، در مورد معنای هر یک از این مفاهیم توافقی وجود ندارد. با این وجود، سه رویکرد نظری پیرامون کیفیت روابط زناشویی وجود دارد. رویکرد اول مربوط به Lewis و Spanier است و کیفیت زناشویی را ترکیبی از سازگاری و شادمانی می‌داند (۵). بدین ترتیب، کیفیت زناشویی در برگیرنده ویژگی‌های درون فردی و بین فردی همسران می‌باشد (۶). رویکرد دوم مربوط به Bradbury و Fincham می‌باشد که کیفیت رابطه زناشویی را منعکس‌کننده ارزیابی کلی فرد از رابطه زناشویی می‌داند (۷). بدین ترتیب، کیفیت روابط زناشویی به احساس و نظر کلی زوجین نسبت به رابطه‌شان گفته می‌شود و مفهومی چند بعدی و منعکس‌کننده پیچیدگی خاص روابط زناشویی است (۸). رویکرد سوم، نظریه Marks و تلفیقی از دو نظریه Lewis و Spanier (۵) و Bradbury و Fincham (۷) می‌باشد. او نسبت به فرد، رابطه

مقدمه

اساس شکل‌گیری و رشد خانواده، رابطه زوجین است (۱) و مطالعه روابط زوجین به شفاف شدن چارچوب‌های ساختاری که این روابط در آن شکل می‌گیرد، کمک می‌کند. در همین راستا، یکی از ابعاد زندگی زوجین که سهم قابل توجهی از کیفیت کلی ارتباطات خانوادگی را به خود اختصاص می‌دهد، کیفیت روابط زناشویی است (۲). کیفیت رابطه زناشویی مفهومی گسترده می‌باشد که طیفی از برداشته‌ها و تعاملات زناشویی مثبت و منفی را در برمی‌گیرد و مؤلفه‌های آن شامل تعاملاتی همچون فعالیت‌های مشترک بین زن و شوهر، اختلافات و مشکلات زناشویی، احساسات فرد نسبت به شریک زندگی و سطح رضایت از رابطه می‌شود (۳). Booth و Johnson، کیفیت رابطه زناشویی را متشکل از شادمانی زناشویی، تعامل زناشویی (Marital interaction)، اختلاف زناشویی (Marital agreement) و مشکلات زناشویی (Marital problem) دانسته‌اند (۴).

- ۱- دانشجوی دکتری، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
 - ۲- استاد، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
 - ۳- استادیار، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
 - ۴- دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
- نویسنده مسؤول: سید احمد احمدی علون‌آبادی

Email: sahmada@edu.ui.ac.ir

فرد با همسرش و رابطه فرد با دیگران نگرشی سیستمی دارد و عقیده دارد که فرد متأهل سه زاویه درونی، همسری و فرد ذی‌نفوذ دارد. اولین زاویه، خود درونی همراه با انگیزه‌ها و انرژی‌های متفاوت حاصل از تجربیات خود است. زاویه دوم رابطه با همسر و شامل آن بخشی از خود است که متوجه همسر می‌باشد و زاویه سوم هر نقطه متمرکز خارج از خود به جز همسر را نشان می‌دهد. از نظر وی، این نقاط می‌تواند شغل، سرگرمی یا افراد دیگر باشد و کیفیت زناشویی حاصل شیوه‌هایی است که افراد متأهل به طور نظام‌مند خود را در این مثلث سازماندهی می‌کنند (۹).

با توجه به این که کیفیت رابطه زناشویی مفهومی چند بعدی، پویا و وابسته به زمان و تغییرات بیرونی و درونی می‌باشد. بنابراین، مجموعه‌ای از عوامل یا متغیرها می‌تواند بر این موضوع تأثیر بگذارد که یکی از این عوامل، گسترش و استفاده روزافزون زوجین از فضای مجازی است. در واقع، در دنیای مدرن مسایل پیرامون زندگی زناشویی مانند تکنولوژی و اینترنت و ویژگی‌های تعاملی با فضای مجازی شامل بی‌نامی (Anonymity)، دسترسی (Accessibility)، استطاعت (Affordability)، به حداکثرسانی (Approximation)، سازش و تطابق (Accommodation)، قابلیت پذیرش (Acceptability) و ابهام (Ambiguity)، منجر به تغییر در ساختار روابط بین فردی زوجین و آسیب زدن به آن می‌شود (۱۰). در این راستا، زوجین به واسطه عدم آگاهی کافی از این ویژگی‌های تعاملی مختص فضای مجازی، به نوعی تقلید به شکل پیچیده‌تر از تعامل واقعی در فضای مجازی می‌پردازند که در قالب شناخت و رفتار غیر واقع‌بینانه و با هویت‌های غیر واقعی به شیوه نامتعارف منجر به هنجارشکنی قواعد در روابط زناشویی می‌گردد (۱۱)؛ به گونه‌ای که در حال حاضر با وجود داشتن پتانسیل‌های بی‌شمار در زندگی زوجین، طیف وسیعی از آسیب‌های برآمده از این فضا در روابط زوجین ایجاد شده است. بعضی از این آسیب‌ها شامل تغییر ارزش‌ها و ترویج مصرف‌گرایی و تجمل‌پرستی (۱۲)، تغییر در سبک زندگی (۱۳)، کاهش ارتباطات بین فردی (۱۴)، اعتیاد اینترنتی (۱۵) و هرزه‌نگاری و اعتیاد جنسی (۱۶) می‌باشد.

در این راستا، پژوهش‌های محدودی به بررسی اثربخشی روش‌های درمانی بر بعضی ابعاد آسیب‌های فضای مجازی مانند اعتیاد اینترنتی (۱۷)، خیانت اینترنتی (۱۸) و سایبر سکس (۲۰، ۱۹) پرداخته‌اند و مطالعه‌ای به صورت کامل مداخلات مبتنی بر آسیب‌های فضای مجازی بر کیفیت رابطه زناشویی را مورد بررسی قرار نداده است. با در نظر گرفتن این که روابط زناشویی عمیق‌ترین و طولانی‌ترین نوع ارتباط می‌باشد (۲۱) که در دنیای مدرن تحت تأثیر فضای مجازی دستخوش آسیب‌هایی گردیده است و در بلندمدت می‌تواند ساختار خانواده را تحت تأثیر قرار دهد و زمینه گسست روابط زوجین و فروپاشی خانواده به عنوان یک واحد عاطفی را فراهم کند؛ بنابراین، ضروری است ضمن شناسایی آسیب‌های برآمده از فضای مجازی، مداخلات مبتنی بر این آسیب‌ها در خصوص کیفیت رابطه زوجین به کار گرفته شود. بر این اساس، تحقیق حاضر با توجه به ابعاد به دست آمده آسیب‌های برآمده از فضای مجازی بر اساس مطالعه اولیه، ضمن تدوین بسته مشاوره‌ای مبتنی بر این آسیب‌ها، با هدف بررسی اثربخشی این بسته مداخلاتی بر کیفیت رابطه زناشویی در بین زوجین شهر اصفهان انجام گردید.

روش‌ها

این پژوهش به روش نیمه تجربی انجام شد. جامعه آماری شامل زوجین شهر

اصفهان بود که در سال ۹۵-۱۳۹۴ به فرهنگسراها مراجعه کرده بودند و بر اساس پرسش‌نامه آسیب‌های فضای مجازی، از این ناحیه آسیب دیده بودند. برای تهیه پرسش‌نامه، ابتدا به روش کیفی با زوجین آسیب دیده از فضای مجازی و متخصص مشاور خانواده تا اشباع مقوله‌ها با روش نمونه‌گیری هدفمند مصاحبه صورت گرفت. همچنین، مطالعه منابع داخلی و خارجی هم تا اشباع مقوله‌ها انجام شد. سپس داده‌های کیفی با روش توصیف مبسوط و مقوله‌بندی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و ۱۶۰ گویه تدوین گردید. در ادامه، جهت سنجش اعتبار محتوا (صوری) و بررسی همخوانی و هم‌راستا بودن عبارت آزمون با ابعاد مورد نظر، پرسش‌نامه در اختیار ۸ نفر از متخصصان حوزه مشاوره خانواده و روان‌شناسانی که حداقل به مدت پنج سال در این حوزه فعالیت علمی و اجرایی داشتند، قرار گرفت. پس از حذف عبارتی که حداقل مورد توافق دو نفر از کارشناسان نبود و تأیید نهایی، پرسش‌نامه به ۱۰ زوج داده شد تا همخوان بودن مفاهیم ادراک شده از هر گویه توسط آن‌ها بررسی گردد.

در گام بعدی، آزمون بر روی یک گروه ۶۰ نفره از زوجین اجرا شد و گویه‌های مشابه و گویه‌هایی که همبستگی کافی با نمره کل نداشتند، حذف گردید و در نهایت، ۱۲۷ گویه باقی ماند. سپس پرسش‌نامه به صورت تصادفی خوشه‌ای با رعایت موازین اخلاقی و رضایت زوجین، بین ۵۵۰ زوج (۲۷۵ زن و ۲۷۵ مرد) توزیع گردید. گویه‌ها در قالب طیف لیکرت (از بسیار موافقم با نمره ۵ تا بسیار مخالفم با نمره ۱) نمره‌گذاری شد. پرسش‌نامه مذکور در برگرفته شش خرده مقیاس تحت عنوان «مشکلات جنسی، روابط فرازناشویی، کاهش صمیمیت، اعتیاد اینترنتی، سبک زندگی و تغییر در نگرش مذهبی» می‌باشد. نمونه‌ای از سؤالات پرسش‌نامه شامل «اگر همسر من مشغول فعالیت با تلفن همراهش باشد، به حرف‌های من توجه نمی‌کند»، «اگر مدتی از کامپیوتر و یا تلفن همراه دور باشم، احساس کسالت می‌کنم»، «صرف وقت برای پاسخدهی به پیام‌های شبکه‌های اجتماعی یا خواندن اخبار آنلاین، باعث شده است از کارهای روزمره عقب بمانم» و «هنگام ارتباط جنسی با همسرم به تداعی بازسازی تصاویر و فیلم‌های سکس می‌پردازم» بود.

پس از تهیه و هنجاریابی پرسش‌نامه، افراد مورد بررسی در پژوهش از میان زوجینی انتخاب شدند که میانگین نمره آن‌ها در ارتباط با پرسش‌نامه آسیب‌های فضای مجازی به طور معنی‌داری بالاتر از میانگین بود. سپس زوجین به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش و شاهد قرار گرفتند. شرایط ورود افراد به پژوهش شامل داشتن حداقل ۵ سال سابقه زندگی مشترک، عدم ابتلا به مصرف مواد و الکل، عدم دریافت داروهای روان‌پزشکی، عدم تشخیص اختلالات بالینی و اختلال شخصیت [که از طریق مصاحبه مقدماتی و انجام تست Minnesota multiphasic personality inventory-۲ (MMPI-۲) مشخص گردید] بود. عدم مراجعه به دادگاه و متقاضی نبودن برای طلاق در زمان اجرای پژوهش، عدم شرکت در دوره‌های مشاوره‌ای موازی هم‌زمان با دریافت پروتکل درمان و تمایل به شرکت داوطلبانه نیز از جمله شرایط ورود به مطالعه در نظر گرفته شد.

محققان پیش از اجرای مداخلات، در یک پژوهش کیفی اقدام به شناسایی و کشف آسیب‌های برآمده از فضای مجازی در رابطه زوجین کردند و بر اساس آن، بسته مشاوره‌ای مبتنی بر ابعاد استخراج شده تدوین گردید که روایی صوری آن توسط متخصصان مشاوره خانواده و روان‌شناس مورد تأیید قرار گرفت. این بسته شامل پروتکل درمانی بر اساس سواد رسانه‌ای شناختی Potter و

نمرات بالاتر نشان دهنده کیفیت بهتر رابطه زناشویی در ابعاد مختلف است. نیلفروشان و همکاران مقیاس PRQC را ترجمه و هنجاریابی کردند و روایی همگرا و واگرایی آن را با مقیاس سازگاری زناشویی (Dyadic Adjustment Scale یا DAS) و شاخص بی‌ثباتی ازدواج (Marital instability index یا MII) به ترتیب ۰/۷۴ و ۰/۵۴ گزارش نمودند و ضریب Cronbach's alpha و ضریب بازآزمایی هر دو ۰/۹۵ به دست آمد (۲۳).

در تحقیق حاضر جهت انتخاب زوجین برای شرکت در فرایند مداخلات، از مقیاس محقق ساخته آسیب‌های برآمده از فضای مجازی در روابط زوجین استفاده گردید. این مقیاس ۱۲۷ گویه داشت که گویه‌های آن متناسب با خرده مقیاس‌های آسیب‌های استخراج شده در بخش مقدماتی پژوهش تدوین و گویه‌ها در قالب طیف لیکرت از بسیار موافقم (نمره ۵) تا بسیار مخالفم (نمره ۱) نمره‌گذاری شد. اعتبار و پایایی این ابزار با استفاده از تکنیک‌های رایج [بررسی اعتبار همگرا (Average Variance Extracted یا AVE) و ممیز (معیار Fornell-Larcker و شاخص Heterotrait-Monotrait Ratio (HTMT) و پایایی (ضریب Cronbach's alpha)] تأیید گردید. محاسبات مربوط به شاخص‌ها در نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۳ (version 23, IBM Corporation, Armonk, NY) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

رویکردهای شناختی- رفتاری در رابطه با مشکلات استفاده از اینترنت و رویکردهای غنی‌سازی مبتنی بر ارتقای کیفیت رابطه زناشویی بود که به صورت هفتگی در ده جلسه آموزشی ۹۰ دقیقه‌ای برای زوجین به اجرا درآمد؛ به گونه‌ای که زن و شوهر به طور هم‌زمان در جلسه شرکت کردند و آموزش‌ها و تمرینات مرتبط همراه با ارایه کاربرگ‌های مربوط به وسیله مدرس که مسلط به زوج درمانی و مشکلات زوجین در حیطه فضای مجازی بود، ارایه گردید. پس‌آزمون دو ماه پس از پایان مداخلات اجرا گردید. شرح جلسات مشاوره در جدول ۱ آمده است.

به منظور رعایت ملاحظات اخلاقی پس از پایان دوره اجرای پژوهش، گروه شاهد محتوای رایج دوره آموزشی را دریافت کردند. در مطالعه حاضر از پرسش‌نامه کیفیت روابط زناشویی (Perceived Relationship Quality Components یا PRQC) استفاده گردید. این پرسش‌نامه توسط Fletcher و همکاران با ۶ بعد و ۱۸ سؤال ساخته شد (۲۲). در هر بعد سه سؤال مطرح شده است و ابعاد آن شامل «رضایت، تعهد، صمیمیت، اعتماد، شور و هیجان جنسی و عشق» می‌باشد. آزمودنی پاسخ خود را در مقیاس لیکرت هفت درجه‌ای از یک (اصلاً) تا هفت (کاملاً) مشخص می‌کند. حداقل و حداکثر نمره به ترتیب ۱۸ و ۱۲۶ در نظر گرفته شده است. نمرات پایین‌تر نشان دهنده کیفیت روابط زناشویی پایین‌تر و

جدول ۱. سر فصل جلسات مشاوره مبتنی بر آسیب‌های فضای مجازی بر کیفیت رابطه زناشویی

جلسات	هدف آموزش	نمونه تکنیک‌های به کار گرفته شده
جلسه اول	آشنایی با اهداف دوره آموزشی و اجرای پیش‌آزمون، آشنایی با مفاهیم فضای مجازی و نقش آموزش‌های تخصصی در استفاده از آن	سنجش و ارزیابی از خود پیرامون آگاهی و دانش از فضای مجازی
جلسه دوم	چگونگی پردازش و تحلیل محتوا و اطلاعات در فضای مجازی	به کارگیری پنج مفهوم تفکر انتقادی در برخورد با محتوای فضای مجازی
جلسه سوم	آشنایی مراجعان با انواع گونه‌شناسی سواد رسانه‌ای	تفکیک گونه‌شناسی شناختی، احساسی، زیباشناختی و اخلاقی در برخورد با محتوای ارایه شده در فضای مجازی
جلسه چهارم	آموزش مهارت‌های ارتباطی	به کارگیری و تعمیم مهارت‌های همدلی، خودبازاری، بحث و مذاکره و حل تعارض در رابطه
جلسه پنجم	بررسی خطاهای جنسی پیرامون ارتباطات در محیط مجازی	به کارگیری تکنیک‌های شناختی- رفتاری پیرامون خطای جنسی در رابطه زوجین
جلسه ششم	پیشگیری و توقف در روابط فرازناشویی آنلاین	توسعه مرزهای روانی و فیزیکی، ارزیابی سبب‌شناسی رابطه آنلاین مجازی و سنجش چهارچوب رابطه و آمادگی برای تغییر و بخشش و اعتماد سازی
جلسه هفتم	مفهوم‌سازی صمیمیت همراه با ۹ بعد آن در روابط زوجین	شناخت ابعادی از صمیمیت که در رابطه خود نیاز به تقویت آن دارند و انجام فعالیت‌های مرتبط با آن بعد از صمیمیت
جلسه هشتم	بررسی تغییرات ابعاد مختلف سبک زندگی زنان و تغییرات آن	اجرای تمرینات مختلف پیرامون ابعاد مختلف سبک زندگی در بعد جسمی و روحی
جلسه نهم	بررسی متون دینی پیرامون ارزش‌ها و حقوق زنان	تکمیل کاربرد مرتبط با اجرای نقش‌ها و وظایف و رفتار مطابق با الگوهای موجود در متون دینی و بررسی پاداش‌های مبادله شده در تعاملات زناشویی
جلسه دهم	جمع‌بندی مداخلات و اجرای پس‌آزمون	گرفتن بازخورد از زوجین در جلسه درمان

جدول ۲. میانگین نمرات کیفیت روابط زوجین و مؤلفه‌های آن در گروه‌های آزمایش و شاهد در مراحل پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری

متغیر	گروه	تعداد	پیش‌آزمون		پس‌آزمون		پیگیری	
			میانگین ± انحراف معیار	میانگین ± انحراف معیار	میانگین ± انحراف معیار	میانگین ± انحراف معیار	میانگین ± انحراف معیار	میانگین ± انحراف معیار
کیفیت روابط زوجین	آزمایش	۳۲	۵۲/۴۷ ± ۵/۳۳	۹۴/۳۱ ± ۳/۶۶	۹۴/۳۱ ± ۳/۶۶	۹۴/۳۱ ± ۳/۶۶	۹۴/۳۱ ± ۳/۶۶	
	شاهد	۳۲	۵۱/۴۷ ± ۴/۳۱	۵۰/۹۷ ± ۴/۲۸	۵۰/۹۷ ± ۴/۲۸	۵۰/۹۷ ± ۴/۲۸	۵۰/۹۷ ± ۴/۲۸	
رضایت از رابطه	آزمایش	۳۲	۷/۵۳ ± ۱/۵۰	۱۵/۴۶ ± ۱/۴۸	۱۵/۴۶ ± ۱/۴۸	۱۵/۴۶ ± ۱/۴۸	۱۵/۴۶ ± ۱/۴۸	
	شاهد	۳۲	۷/۶۸ ± ۱/۱۴	۷/۱۸ ± ۱/۴۹	۷/۱۸ ± ۱/۴۹	۷/۱۸ ± ۱/۴۹	۷/۱۸ ± ۱/۴۹	
تعهد	آزمایش	۳۲	۱۱/۰۹ ± ۱/۴۲	۱۵/۴۳ ± ۰/۹۴	۱۵/۴۳ ± ۰/۹۴	۱۵/۴۳ ± ۰/۹۴	۱۵/۴۳ ± ۰/۹۴	
	شاهد	۳۲	۱۰/۴۳ ± ۱/۱۶	۹/۸۴ ± ۱/۶۰	۹/۸۴ ± ۱/۶۰	۹/۸۴ ± ۱/۶۰	۹/۸۴ ± ۱/۶۰	
صمیمیت	آزمایش	۳۲	۷/۸۱ ± ۱/۸۵	۱۵/۹۶ ± ۰/۹۹	۱۵/۹۶ ± ۰/۹۹	۱۵/۹۶ ± ۰/۹۹	۱۵/۹۶ ± ۰/۹۹	
	شاهد	۳۲	۸/۰۰ ± ۱/۶۲	۸/۴۳ ± ۱/۶۲	۸/۴۳ ± ۱/۶۲	۸/۴۳ ± ۱/۶۲	۸/۴۳ ± ۱/۶۲	
اعتماد	آزمایش	۳۲	۹/۱۸ ± ۱/۹۹	۱۴/۹۳ ± ۱/۴۷	۱۴/۹۳ ± ۱/۴۷	۱۴/۹۳ ± ۱/۴۷	۱۴/۹۳ ± ۱/۴۷	
	شاهد	۳۲	۸/۶۲ ± ۱/۵۸	۸/۷۵ ± ۱/۶۸	۸/۷۵ ± ۱/۶۸	۸/۷۵ ± ۱/۶۸	۸/۷۵ ± ۱/۶۸	
شور و هیجان جنسی	آزمایش	۳۲	۷/۲۸ ± ۱/۶۷	۱۵/۳۷ ± ۱/۷۱	۱۵/۳۷ ± ۱/۷۱	۱۵/۳۷ ± ۱/۷۱	۱۵/۳۷ ± ۱/۷۱	
	شاهد	۳۲	۷/۴۳ ± ۱/۳۸	۷/۲۱ ± ۱/۴۰	۷/۲۱ ± ۱/۴۰	۷/۲۱ ± ۱/۴۰	۷/۲۱ ± ۱/۴۰	
عشق	آزمایش	۳۲	۹/۵۶ ± ۱/۹۲	۱۷/۱۲ ± ۱/۵۱	۱۷/۱۲ ± ۱/۵۱	۱۷/۱۲ ± ۱/۵۱	۱۷/۱۲ ± ۱/۵۱	
	شاهد	۳۲	۹/۲۸ ± ۱/۰۵	۹/۵۳ ± ۱/۳۱	۹/۵۳ ± ۱/۳۱	۹/۵۳ ± ۱/۳۱	۹/۵۳ ± ۱/۳۱	

جدول ۳. برآورد مقادیر آزمون Levene جهت بررسی برابری کوارینانس‌های کیفیت روابط زوجین و مؤلفه‌های آن

متغیر	آزمون	آماره F	درجه آزادی		مقدار P
			درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	
کیفیت روابط زوجین	پیش‌آزمون	۰/۳۸۰	۱	۶۲	۰/۵۳۶
	پس‌آزمون	۲/۱۸۰	۱	۶۲	۰/۱۴۴
رضایت از رابطه	پیش‌آزمون	۲/۷۲۰	۱	۶۲	۰/۱۰۴
	پس‌آزمون	۰/۲۹۰	۱	۶۲	۰/۵۹۱
تعهد	پیش‌آزمون	۰/۰۷۰	۱	۶۲	۰/۷۸۰
	پس‌آزمون	۰/۰۷۰	۱	۶۲	۰/۷۸۰
صمیمیت	پیش‌آزمون	۰/۹۴۵	۱	۶۲	۰/۳۲۵
	پس‌آزمون	۰/۳۳۰	۱	۶۲	۰/۵۷۴
اعتماد	پیش‌آزمون	۰/۳۳۵	۱	۶۲	۰/۵۵۰
	پس‌آزمون	۰/۵۴۱	۱	۶۲	۰/۴۶۵
شور و هیجان جنسی	پیش‌آزمون	۰/۱۴۹	۱	۶۲	۰/۷۳۲
	پس‌آزمون	۰/۱۵۵	۱	۶۲	۰/۷۲۵
عشق	پیش‌آزمون	۰/۷۷۷	۱	۶۲	۰/۳۸۲
	پس‌آزمون	۰/۵۹۴	۱	۶۲	۰/۴۴۴
کیفیت روابط زوجین	پیش‌آزمون	۳/۴۰۷	۱	۶۲	۰/۰۷۰
	پس‌آزمون	۰/۹۵۲	۱	۶۲	۰/۳۳۳
رضایت از رابطه	پیش‌آزمون	۰/۰۴۰	۱	۶۲	۰/۸۴۳
	پس‌آزمون	۰/۱۲۲	۱	۶۲	۰/۷۲۸
تعهد	پیش‌آزمون	۰/۲۳۵	۱	۶۲	۰/۴۵۱
	پس‌آزمون	۰/۰۴۵	۱	۶۲	۰/۸۲۳
صمیمیت	پیش‌آزمون	۰/۳۴۱	۱	۶۲	۰/۳۲۳
	پس‌آزمون	۰/۳۴۱	۱	۶۲	۰/۳۲۳

یافته‌ها

میانگین سن آزمودنی‌های گروه آزمایش و شاهد به ترتیب $۳۶/۵۰ \pm ۶/۲۲$ و $۳۶/۵۰ \pm ۶/۰۸$ سال بود. میانگین طول مدت ازدواج آزمودنی‌های گروه آزمایش، $۵/۹۰ \pm ۱۰/۰۵$ سال و گروه شاهد $۶/۲۳ \pm ۱۲/۳۲$ سال به دست آمد. فرضیه ۱، مداخلات مبتنی بر آسیب‌های برآمده از فضای مجازی بر کیفیت رابطه زوجین و ابعاد آن مؤثر است.

جهت بررسی فرضیه ۱، با مد نظر قرار دادن پیش‌فرض‌های مربوط به آزمون‌های آماری، از آزمون Repeated measures ANOVA استفاده گردید. میانگین نمرات کیفیت رابطه زوجین و ابعاد آن در گروه‌های آزمایش و شاهد در مراحل پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری در جدول ۲ ارائه شده است.

بر اساس داده‌های جدول ۲، کیفیت رابطه زوجین و تمام مؤلفه‌های آن در گروه آزمایش، میانگین نمره‌های پس‌آزمون و پیگیری نسبت به پیش‌آزمون تغییر یافت، اما در گروه شاهد در هر سه بار آزمون تفاوت به اندازه گروه آزمایش محسوس نبود.

جهت بررسی معنی‌داری تفاوت بین دو گروه، از آزمون Repeated measures ANCOVA استفاده گردید. قبل از استفاده از این آزمون، پیش‌فرض‌های مربوط به آن مورد بررسی قرار گرفت.

ابتدا به منظور بررسی وضعیت نرمال بودن داده‌های متغیر کیفیت روابط زوجین و مؤلفه‌های آن در بین گروه‌های آزمایش و شاهد، از آزمون Shapiro-Wilk استفاده گردید. برآوردهای مربوط به این آزمون و سطح معنی‌داری نشان داد که توزیع داده‌های مربوط به متغیرها بین گروه‌های آزمایش و شاهد تفاوت معنی‌داری با شکل توزیع نرمال نداشت. بنابراین، پیش‌فرض توزیع نرمال این متغیرها برقرار می‌باشد.

جدول ۴. برآورد مقادیر آزمون Mauchly جهت بررسی همگنی کواریانس درون آزمودنی متغیر کیفیت روابط زوجین و مؤلفه‌های آن

متغیر	آماره Mauchly	χ^2	درجه آزادی	مقدار P	Epsilon		
					Lower-bound	Huynh-Feldt	Greenhouse-Geisser
کیفیت روابط زوجین	۰/۸۸۲	۵/۴۱۰	۲	۰/۰۵۷	۰/۹۷۰	۰/۸۹۵	
رضایت از رابطه	۰/۹۰۱	۲/۴۱۰	۲	۰/۰۷۴	۰/۹۷۷	۰/۹۰۰	
تعهد	۰/۹۵۵	۰/۵۴۰	۲	۰/۷۲۴	۰/۹۸۳	۰/۹۴۱	
صمیمیت	۰/۸۷۵	۳/۳۰۰	۲	۰/۰۷۲	۰/۹۳۵	۰/۸۵۰	
اعتماد	۰/۸۶۶	۳/۳۹۵	۲	۰/۰۶۰	۰/۹۶۴	۰/۸۶۷	
شور و هیجان جنسی	۰/۹۵۶	۰/۵۴۳	۲	۰/۷۲۵	۰/۹۸۲	۰/۹۴۰	
عشق	۰/۹۴۴	۳/۴۷۷	۲	۰/۱۷۶	۱/۰۰۰	۰/۹۴۷	

($P \leq ۰/۰۵۰$)

داده‌های جدول ۶ نشان داد که تفاوت معنی‌داری بین دو گروه در مراحل پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری به لحاظ کیفیت روابط زوجین و مؤلفه‌های آن وجود داشت ($P \leq ۰/۰۵۰$). بنابراین، به منظور بررسی دقیق‌تر و جزئی‌تر تفاوت بین مراحل سه‌گانه به لحاظ میزان اثربخشی مداخلات، از آزمون تقییبی Least significant difference (LSD) استفاده گردید که برآوردهای مربوط به این آزمون در جدول ۷ آمده است.

مطابق با داده‌های جدول ۷، میانگین متغیر کیفیت روابط زوجین و مؤلفه‌های آن در مرحله پس‌آزمون و پیگیری به طور معنی‌داری بالاتر از مرحله پیش‌آزمون برآورد گردید. بنابراین، فرضیه پژوهش مبنی بر این که مداخلات زوجی بر کیفیت روابط زوجین و مؤلفه‌های آن مؤثر است، تأیید می‌شود. به عبارت دیگر، مداخلات زوجی منجر به افزایش کیفیت روابط زوجین و مؤلفه‌های آن گردیده و این اثربخشی در طول زمان حفظ شده است.

مقادیر مربوط به آزمون Levene و سطح معنی‌داری این آزمون در جدول ۳ نشان دهنده آن است که پیش‌فرض برابری واریانس‌های متغیر کیفیت روابط زوجین و مؤلفه‌های آن در سه مرحله آزمون رعایت گردیده است.

در ادامه جهت بررسی پیش‌فرض همگنی کواریانس درون آزمودنی متغیر کیفیت رابطه زوجین و مؤلفه‌های آن در سه مرحله پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری از آزمون کرویت Mauchly استفاده گردید.

مقادیر مربوط به آزمون کرویت Mauchly و سطح معنی‌داری این آزمون در جدول ۴ بیان کرد که پیش‌فرض همگنی کواریانس درون آزمودنی متغیر کیفیت رابطه زوجین و مؤلفه‌های آن در سه مرحله آزمون رعایت شده است.

یکی از برون‌داده‌ها در اجرای آزمون Repeated measures ANCOVA، تحلیل تأثیر عضویت گروهی است. نتایج این تحلیل در جدول ۵ ارائه شده است. بر اساس یافته‌های جدول ۵، اثر متغیر زمان و همچنین، اثر تعاملی مربوط به زمان و گروه بر متغیر کیفیت روابط زوجین و مؤلفه‌های آن معنی‌دار بود

جدول ۵. برآورد مقادیر تحلیل آزمون Repeated measures ANCOVA برای اثرات اصلی و تعاملی

متغیر	روش	آزمون	ارزش	آماره F	درجه آزادی	مقدار P	میزان تأثیر
کیفیت روابط زوجین	زمان	Wilks' lambda	۰/۳۰۷	۶۷/۶۳۹	۲	< ۰/۰۰۱	۰/۶۹۳
	زمان × گروه	Wilks' lambda	۰/۰۳۹	۷۳/۴۰۲	۲	< ۰/۰۰۱	۰/۹۶۱
رضایت از رابطه	زمان	Wilks' lambda	۰/۶۷۸	۲۸/۹۳۱	۲	< ۰/۰۰۱	۰/۳۲۲
	زمان × گروه	Wilks' lambda	۰/۱۱۷	۴/۶۰۵	۲	< ۰/۰۰۱	۰/۸۸۳
تعهد	زمان	Wilks' lambda	۰/۹۱۶	۵/۵۹۵	۲	۰/۰۲۱	۰/۰۸۴
	زمان × گروه	Wilks' lambda	۰/۳۳۷	۱/۱۹۸	۲	< ۰/۰۰۱	۰/۶۶۳
صمیمیت	زمان	Wilks' lambda	۰/۶۹۱	۲۷/۲۳۸	۲	< ۰/۰۰۱	۰/۳۰۹
	زمان × گروه	Wilks' lambda	۰/۱۵۶	۳/۳۱۲	۲	< ۰/۰۰۱	۰/۸۴۴
اعتماد	زمان	Wilks' lambda	۰/۷۸۵	۸/۱۹۶	۲	۰/۰۰۱	۰/۲۱۵
	زمان × گروه	Wilks' lambda	۰/۲۲۵	۱۰/۳۰۲	۲	< ۰/۰۰۱	۰/۷۷۵
شور و هیجان جنسی	زمان	Wilks' lambda	۰/۴۶۴	۳۴/۶۴۸	۲	۰/۰۰۰	۰/۵۲۶
	زمان × گروه	Wilks' lambda	۰/۱۲۲	۲۱/۶۱۲	۲	< ۰/۰۰۱	۰/۸۷۸
عشق	زمان	Wilks' lambda	۰/۶۱۲	۱۹/۰۲۴	۲	< ۰/۰۰۱	۰/۳۸۸
	زمان × گروه	Wilks' lambda	۰/۰۹۹	۲۷/۲۱۲	۲	< ۰/۰۰۱	۰/۹۰۱

جدول ۶. مقادیر آزمون Repeated measures ANCOVA جهت مقایسه میانگین متغیر کیفیت روابط زوجین و مؤلفه‌های آن در مراحل سه‌گانه

متغیر	منبع	مجموعه مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	آماره F	مقدار P	حجم اثر	توان آماری
کیفیت روابط	مراحل	۱۷۰۶/۷۱۷	۲	۸۵۲/۳۵۸	۱۳۰/۳۵۸	< ۰/۰۰۱	۰/۶۸۲	۱
زوجین	گروه × مراحل	۱۹۱۹۶/۰۹۴	۲	۱۹۰۰۲/۷۶۹	۱۴۷/۲۰۳	< ۰/۰۰۱	۰/۹۶۰	۱
	گروه	۴۱۱۵۴/۷۹۷	۱	۴۱۱۵۴/۷۹۷	۱۳۳/۸۳۰	< ۰/۰۰۱	۰/۹۵۶	۱
رضایت از	مراحل	۴۷/۷۰۴	۲	۲۳/۸۵۲	۲۸/۹۳۱	< ۰/۰۰۱	۰/۳۲۲	۱
رابطه	گروه × مراحل	۷۵۹/۳۷۵	۲	۳۷۹/۶۸۸	۴۶۰/۵۳۲	< ۰/۰۰۱	۰/۸۸۳	۱
	گروه	۱۴۳۵/۵۴۷	۱	۱۴۳۵/۵۴۷	۳۸۰/۴۸۲	< ۰/۰۰۱	۰/۸۶۲	۱
تعهد	مراحل	۱۲/۱۵۰	۲	۶/۰۷۰	۵/۵۹۰	< ۰/۰۰۵	۰/۱۰۱	۰/۹۹۵
	گروه × مراحل	۲۶۰/۰۴۲	۲	۱۳۰/۰۲۱	۱۱۹/۷۵۰	< ۰/۰۰۱	۰/۶۶۵	۱
	گروه	۷۴۸/۱۳۰	۱	۷۴۸/۱۳۰	۲۴۲/۷۱۱	< ۰/۰۰۱	۰/۷۹۹	۱
صمیمیت	مراحل	۵۲/۲۶۰	۲	۲۶/۱۳۰	۲۷/۲۳۰	< ۰/۰۰۱	۰/۳۲۰	۱
	گروه × مراحل	۶۳۵/۵۱۰	۲	۶۳۵/۵۱۰	۳۳۱/۱۸۰	< ۰/۰۰۱	۰/۸۹۰	۱
	گروه	۱۱۸۰/۰۸۰	۱	۱۱۸۰/۰۸۰	۲۴۷/۳۸۹	< ۰/۰۰۱	۰/۸۰۲	۱
اعتماد	مراحل	۳۱/۰۱۷	۲	۱۵/۵۰۸	۱۵/۰۷۶	< ۰/۰۰۱	۰/۱۹۸	۰/۹۹۹
	گروه × مراحل	۳۸۸/۵۰۰	۲	۱۹۴/۲۵۰	۱۸۸/۸۳۳	< ۰/۰۰۱	۰/۷۵۶	۱
	گروه	۹۹۹/۱۸۰	۱	۹۹۹/۱۸۸	۱۹۶/۸۵۲	< ۰/۰۰۱	۰/۷۶۳	۱
شور و هیجان	مراحل	۱۱۹/۹۶۰	۲	۵۹/۹۸۱	۵۸/۳۷۱	< ۰/۰۰۱	۰/۴۸۹	۱
جنسی	گروه × مراحل	۷۷۴/۸۲۰	۲	۳۸۷/۴۱۱	۳۷۷/۰۱۴	< ۰/۰۰۱	۰/۸۶۱	۱
	گروه	۱۴۶۳/۰۲۱	۱	۱۴۶۳/۰۲۱	۴۰۹/۲۹۹	< ۰/۰۰۱	۰/۸۷۰	۱
عشق	مراحل	۴۷/۷۸۰	۲	۲۳/۸۹۴	۱۸/۹۲۸	< ۰/۰۰۱	۰/۲۳۷	۱
	گروه × مراحل	۷۹۵/۹۴۰	۲	۳۹۷/۹۷۴	۳۱۵/۲۵۷	< ۰/۰۰۱	۰/۸۳۸	۱
	گروه	۱۶۶۸/۵۲۱	۱	۱۶۶۸/۵۲۱	۵۱۰/۴۴۱	< ۰/۰۰۱	۰/۸۹۳	۱

بحث

مداخلات به کار گرفته شده در بسته مشاوره پژوهش حاضر بر اساس آسیب‌های برآمده از فضای مجازی در رابطه زوجین بود. از آنجا که فضای مجازی با دستکاری واقعیت، بر اولویت‌ها و ارزش‌های افراد تأثیر می‌گذارد؛ به گونه‌ای که کاربران به دلیل ندانستن مهارت و آگاهی در مورد نقد محتوای فضای مجازی، آن محتوا را به عنوان واقعیت تلقی می‌کنند (۲۴)؛ در بسته آموزشی مذکور بر اثر آموزش سواد رسانه‌ای بر فرایند یادگیری و استفاده از اطلاعات و پردازش آن‌ها در قالب تجزیه، تحلیل و ارزیابی و طبقه‌بندی و ترکیب و استنتاج و در نهایت، تفکر انتقادی تأکید گردید تا طی فرایند افزایشی و تراکمی، تأثیرگذاری فضای مجازی یادگیری و تفکر انتقادی در استفاده از فضای مجازی در زوجین تقویت شود. علاوه بر این، بی‌مکان و بی‌زمان بودن و ناشناس ماندن در فضای مجازی باعث می‌شود زوجین به بازدارندگی زدایی لازم در تعاملات خود در این فضا توجه نکنند و تعامل و سرگرمی و صمیمیت فانتزی برای خود مهیا کنند که باعث صرف زمان زیاد و کاهش گفت‌وگو و تبادل هیجان در رابطه زناشویی و گسست عاطفی آنان می‌گردد و مؤلفه‌های عشق و صمیمیت و رابطه جنسی و به دنبال آن، رضایت از رابطه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین، در بسته مشاوره مذکور علاوه بر تأکید بر سواد رسانه‌ای شناختی، به آموزش ابعاد مختلف صمیمیت در رابطه زوجین و آموزش مهارت‌های ارتباطی پرداخته شد تا زوجین بیاموزند که چگونه بر محدودیت‌های خاص روابط چهره به چهره که زمینه کاهش

مهارت‌های کلامی می‌گردد، مانند تمایل به محافظه کار بودن، کلی‌گویی و یا کم‌گویی مربوط به افشای فردی خود، فایده‌ی آید و در ارتباط با همسر خود به توسعه مهارت‌های ارتباطی و صمیمیت بپردازند. آن‌ها راه‌های تجربه شور و اشتیاق جنسی را به عنوان یکی از محورهای صمیمیت و تأثیرگذار بر کیفیت رابطه یاد گرفتند و به این شناخت رسیدند که رابطه جنسی فانتزی همراه با محتوای صریح جنسی و نگرش ایده‌آل‌گرایی از روابط رمانتیک آنلاینی در فضای مجازی چگونه باعث ایجاد یک خطای شناختی جنسی و ذهنیت نادرستی از روابط جنسی با همسر می‌شود و به کیفیت زندگی آنان لطمه می‌زند. نتایج پژوهش حاضر در این بعد با یافته‌های برخی مطالعات که به بررسی ابعاد مختلف مهارت‌های ارتباطی و سواد رسانه‌ای در جهت ارتقای کیفیت رابطه زوجین پرداخته‌اند (۲۷-۲۵)، همخوانی داشت.

آسیب دیگر، روابط فرازناشویی آنلاینی می‌باشد که در مداخلات به کار گرفته شده مد نظر قرار گرفت. لازم به ذکر است که به دلیل بافت فرهنگی جامعه و رعایت مسایل اخلاقی، واکنش افراد نسبت به خیانت خودشان مورد بررسی قرار نمی‌گیرد، بلکه سطوح نگرش و شناخت آن‌ها پیرامون خیانت بررسی شد و راهکارهای لازم برای پیشگیری و بازگشت به چارچوب‌های تعهد در رابطه زناشویی و بازسازی اعتماد به منظور افزایش کیفیت رابطه زوجین بیان گردید. نتایج این بعد از تحقیق با یافته‌های پژوهش‌های Hertlein (۱۱)، Hertlein و Piercy (۲۸) و Delmonico و همکاران (۲۹) همسو بود.

جدول ۷. نتایج آزمون تعقیبی (LSD) Least significant difference برای مقایسه میانگین نمرات کیفیت روابط زوجین و مؤلفه‌های آن در مراحل سه‌گانه

مقدار P	خطای استاندارد	تفاوت میانگین‌ها	مراحل	متغیر
< ۰/۰۰۱	۰/۵۴۹	-۲۰/۶۷۲	پس آزمون	کیفیت روابط زوجین
< ۰/۰۰۱	۰/۵۵۵	-۲۰/۵۹۴	پیگیری	
< ۰/۰۰۱	۰/۵۴۹	۲۰/۶۷۲	پیش آزمون	
۰/۰۹۳	۰/۴۶۰	-۰/۰۷۸	پیگیری	
< ۰/۰۰۱	۰/۵۵۵	۲۰/۵۹۴	پیش آزمون	رضایت از رابطه
۰/۰۹۳	۰/۰۴۶	-۰/۰۷۸	پس آزمون	
< ۰/۰۰۱	۰/۱۹۰	-۳/۷۱۰	پس آزمون	
< ۰/۰۰۱	۰/۱۹۰	-۳/۷۱۰	پیگیری	
< ۰/۰۰۱	۰/۱۹۰	۳/۷۱۰	پیش آزمون	تعهد
> ۰/۹۹۹	.	.	پیگیری	
< ۰/۰۰۱	۰/۱۹۰	۳/۷۱۰	پیش آزمون	
> ۰/۹۹۹	.	.	پس آزمون	
< ۰/۰۰۱	۰/۲۲۰	-۱/۸۷۰	پس آزمون	صمیمیت
< ۰/۰۰۱	۰/۲۲۰	-۱/۸۷۰	پیگیری	
< ۰/۰۰۱	۰/۲۲۰	۱/۸۷۰	پیش آزمون	
> ۰/۹۹۹	.	-۰/۰۰۱	پیگیری	
< ۰/۰۰۱	۰/۲۲۰	۱/۸۷۰	پیش آزمون	اعتماد
> ۰/۹۹۹	.	-۰/۰۰۱	پس آزمون	
< ۰/۰۰۱	۰/۲۱۰	-۴/۲۹۰	پس آزمون	
< ۰/۰۰۱	۰/۲۵۰	-۴/۳۴۰	پیگیری	
< ۰/۰۰۱	۰/۲۱۰	۴/۲۹۰	پیش آزمون	شور و هیجان جنسی
۰/۹۹۱	۰/۰۲۰	-۰/۰۵۰	پیگیری	
< ۰/۰۰۱	۰/۲۵۰	۴/۳۴۰	پیش آزمون	
۰/۹۹۱	۰/۰۲۰	-۰/۰۵۰	پس آزمون	
< ۰/۰۰۱	۰/۲۰۰	-۲/۹۳۰	پس آزمون	عشق
< ۰/۰۰۱	۰/۲۲۰	-۳/۰۹۰	پیگیری	
< ۰/۰۰۱	۰/۲۰۰	۲/۹۳۰	پیش آزمون	
۰/۰۵۷	۰/۰۸۰	-۰/۱۵۰	پیگیری	
< ۰/۰۰۱	۰/۲۲۰	۳/۰۹۰	پیش آزمون	
۰/۰۵۷	۰/۰۸۰	-۰/۱۵۰	پس آزمون	
< ۰/۰۰۱	۰/۲۰۰	-۳/۹۳۰	پس آزمون	
< ۰/۰۰۱	۰/۲۱۰	-۴/۰۷۰	پیگیری	
< ۰/۰۰۱	۰/۲۰۰	۳/۹۳۰	پیش آزمون	
۰/۱۴۷	۰/۰۹۰	-۰/۱۴۰	پیگیری	
< ۰/۰۰۱	۰/۲۱۰	۴/۰۷۰	پیش آزمون	
۰/۱۴۷	۰/۰۹۰	-۰/۱۴۰	پس آزمون	
< ۰/۰۰۱	۰/۱۸۰	-۳/۹۰۰	پس آزمون	
< ۰/۰۰۱	۰/۲۲۰	-۳/۸۲۰	پیگیری	
< ۰/۰۰۱	۰/۱۸۰	۳/۹۰۰	پیش آزمون	
۰/۶۸۳	۰/۱۹۰	-۰/۰۷۰	پیگیری	
< ۰/۰۰۱	۰/۲۲۰	۳/۸۲۰	پیش آزمون	
۰/۶۸۳	۰/۱۹۰	-۰/۰۷۰	پس آزمون	

بررسی حاضر نیز همچون سایر تحقیقات علمی با محدودیت‌هایی روبه‌رو بود که از آن جمله می‌توان به عدم وجود پژوهش‌های مرتبط با موضوع مورد مطالعه در ایران و اجرای تحقیق در یک منطقه جغرافیایی و فرهنگی خاص اشاره نمود. بنابراین، تعمیم نتایج باید با احتیاط صورت گیرد.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف اثربخشی مداخلات مبتنی بر آسیب‌های فضای مجازی بر کیفیت رابطه زناشویی و ابعاد آن و به منظور بهبود تعاملات زوجین در روابط زناشویی به واسطه آگاهی از آسیب‌های برآمده از فضای مجازی و افزایش آگاهی در مواجهه با این فضا انجام گرفت. نتایج بیانگر این است که مشاوره مبتنی بر آسیب‌های برآمده از فضای مجازی، به صورت معنی‌داری بر کیفیت رابطه زناشویی و ابعاد آن مؤثر می‌باشد؛ بدین معنی که این نوع مشاوره منجر به بهبود کیفیت رابطه زناشویی در بین زوجین آسیب دیده از فضای مجازی گردید.

تشکر و قدردانی

مطالعه حاضر برگرفته از پایان‌نامه مقطع دکتری مشاوره خانواده با شماره ۱۱۹۳۶۴۶، مصوب دانشگاه اصفهان می‌باشد. بدین وسیله از کلیه مشارکت‌کنندگانی که در انجام این پژوهش همکاری نمودند، تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

بعد دیگر مداخلات مبتنی بر آسیب‌های برآمده از فضای مجازی حول محور تغییرات در سبک زندگی و باورها و منش مذهبی و چگونگی رژیم مصرف فضای مجازی در زوجین می‌باشد. بر اساس نظریه کاشت و نظریه یادگیری، فضای مجازی بر قوه تفکر و ذهن و رفتار کاربر تأثیر می‌گذارد و زمینه تبادل ایده‌ها، توسعه ارزش‌ها و فرهنگ متفاوت و اکتساب رفتاری مطابق الگوهای ارایه شده را فراهم می‌کند و در نهایت، زمینه ظهور قلمروهای جدیدی پیرامون چستی و ماهیت فرد را برای وی به ارمغان می‌آورد (۳۰). بنابراین، در این بسته به زوجین آموزش داده می‌شود تا به بازمینی و اولویت‌بندی روابط و مناسبات بین فردی و ارزش‌ها و آداب و رسوم مذهبی و عقیدتی بپردازند و به نقش و حقوق خود در روابط زناشویی و ابعاد سبک زندگی خود و تأثیری که بر کیفیت رابطه زناشویی دارند، توجه نمایند و سپس اطلاعات دریافتی اثرگذار از فضای مجازی در این ابعاد را مجدد پردازش و پایش نمایند و تغییرات آن را مورد بازمینی شناختی قرار دهند. یافته‌های مطالعه حاضر در این بعد با نتایج تحقیقات Ellison و همکاران (۳۱) و Jose و Alfons (۳۲) مشابهنه داشت.

نتایج پژوهش حاضر می‌تواند اطلاعات مؤثر و کاربردی در مورد اثربخشی درمان مبتنی بر آسیب‌های برآمده از فضای مجازی بر بهبود کیفیت رابطه زوجین را برای مشاوران و روان‌درمانگران فراهم نماید. همچنین، می‌تواند مقدمه و زمینه مطالعات دیگر در روابط زوجین پیرامون آسیب‌های فضای مجازی در ایران را فراهم کند.

References

1. Sheibani Tazraji T. The study of the relationship between mental well-being and marital life quality in men and women of Sirjan city. [Thesis]. Isfahan, Iran: University of Isfahan; 2008. p. 33-30. [In Persian].
2. Paleari FG, Regalia C, Fincham F. Marital quality, forgiveness, empathy, and rumination: A longitudinal analysis. *Pers Soc Psychol Bull* 2005; 31(3): 368-78.
3. Carr D, Pudrovska T. Marital quality and health. In: Wright JD, Editor. *International encyclopedia of the social & behavioral sciences*. 2nd ed. Philadelphia, PA: Elsevier Science; 2015. p. 512-7.
4. Johnson DR, Booth A. Marital quality: A product of the dyadic environment or individual factors? *Social Forces* 1998; 76(3): 883-904.
5. Lewis R, Spanier G. Theorizing about the quality and stability of marriage. In: Burr WR, Editor. *Contemporary Theories about the Family: General theories*. New York, NY: Free Press; 1979.
6. Gong M. Does Status inconsistency matter for marital quality? *J Fam Issues* 2007; 28(12): 1582-610.
7. Fincham FD, Bradbury TN. The assessment of marital quality: A reevaluation. *J Marriage Fam* 1987; 49(4): 797-809.
8. Yorgason JB, Booth A, Johnson D. Health, disability, and marital quality is the association different for younger versus older cohorts? *Research on Aging* 2008; 30(6): 623-48.
9. Kibert GM. Quality of life as an outcome in EORI. *Clinical trials*. *European Journal of Cancer* 1998; 4: 31-4.
10. Hertlein KM, Stevenson A. The seven "As" contributing to internet-related intimacy problems: A literature review. *Cyberpsychology* 2010; 4(1).
11. Hertlein KM. Digital dwelling: Technology in couple and family relationships Katherine M. *Family Relations* 2012; 61(3): 374-87.
12. Degomez NC. Pornography acceptance and patterns of use among college students, and associations with spirituality and religiosity [PhD Thesis]. Flagstaff, AZ: Northern Arizona University; 2011.
13. Boyd DM, Ellison NB. Social network sites: Definition, history, and scholarship. *J Comput Mediat Commun* 2008; 13: 210-30.
14. Brady KP, Holcomb LB, Smith BV. The Use of Alternative Social Networking Sites in Higher Educational Settings: A Case Study of the E-Learning Benefits of Ning in Education. *Journal of Interactive Online learning* 2010; 9(2): 150-70.
15. Santos I V, Freire R, Zugliani I M, Cirillo I P, Santos HH, Nardi AE, et al. Treatment outcomes in patients with Internet Addiction and anxiety. *MedicalExpress* 2017; 4(2).
16. Baltazar A, Helm HW, McBride D, Hopkins G, Stevens JV. Internet pornography use in the context of external and internal religiosity. *J Psychol Theol* 2010; 38(1): 32-40.
17. Young KS. Cognitive behavior therapy with Internet addicts: treatment outcomes and implications. *Cyberpsychol Behav* 2007; 10(5): 671-9.
18. Hertlein KM, Piercy FP. Essential elements of Internet infidelity treatment. *J Marital Fam Ther* 2012; 38(Suppl 1): 257-70.

19. Carnes S, Carnes PJ. Understanding cybersex in 2010. *Family Therapy Magazine* 2010; 10-7.
20. Hertlein KM, Cravens JD. Assessment and Treatment of Internet Sexuality Issues. *Curr Sex Health Rep* 2014; 6(1): 56-63.
21. Larson JH, Holman TB. Premarital predictors of marital quality and stability. *Fam Relat* 1994; 43(2): 228-37.
22. Fletcher GJ, Simpson JA., Thomas G. The measurement of perceived relationship quality components: A confirmatory factor analytic approach. *Pers Soc Psychol Bull* 2000; 26(3): 340-54.
23. Nilforooshan P, Abedi MR, Ahmadi A. Family pathology classification and assessment. Isfahan, Iran: University of Isfahan Publications; 2014.
24. Papacharissi Z. The virtual sphere: The internet as a public sphere. In: Webster F, Blom R, Editors. *The Information Society Reader*. London, UK: Routledge; 2004.
25. Isanezhad O, Ahmadi SA, Etemadi O. Effectiveness of relationship enhancement on marital quality of couples. *International Journal of Behavioral Sciences* 2010; 4(1): 9-16.
26. Amini M, Heydari H. Effectiveness of relationships enrichment education on improvement of life quality and marital satisfaction in married female students. *Journal of Education and Community* 2016; 3(2): 23-31.
27. Mohammadi M, Salimi A, Zaharakar K, Davarniya R, Shakarami M. Investigating the Performance of Relationship Enhancement Program (REP) on Reducing Burnout in Couples. *Iranian Journal of Psychiatric Nursing* 2016; 4(3): 8-16.
28. Hertlein KM, Piercy FP. Therapists' assessment and treatment of internet infidelity cases. *J Marital Fam Ther* 2008; 34(4): 481-97.
29. Delmonico DL, Griffin E, Carnes PJ. Treating online compulsive sexual behavior: When cybersex is the drug of choice. In: Cooper A, Editor. *Sex and the internet: A Guidebook for Clinicians*. Hove, UK: Psychology Press; 2002. p. 147-67.
30. Wood JT. *Communication theories in action*. Boston, MA: Cengage Learning; 2000.
31. Ellison CG, Burdette AM, Bradford Wilcox W. The couple that prays together: Race and ethnicity, religion, and relationship quality among working-age adults. *J Marriage Fam* 2010; 72(4): 963-75.
32. Jose OA, Alfons V. Religiosity and forgiveness among first-married and remarried adults. *Ment Health Relig Cult* 2007; 10(4): 379-94.

The Efficacy of Cyberspace-Induced Damage-Based Interventions on Marital Quality

Rayhaneh Shojaei-Jeshvaghani¹, Seyed Ahmad Ahmadi-Alvanabadi², Rezvan Alsadat Jazayeri³,
Ozra Etemadi⁴

Original Article

Abstract

Background: The necessity of introducing an effective interventional package in helping couples who suffered from and adversely influenced by cyberspace is evident from its expansive nature in married life communications and interactions, as well as its significant role in the quality of conjugal relationships. Accordingly, the present study aimed to examine the efficacy of cyberspace-induced damage-based interventions on marital quality.

Methods: The subjects of this quasi-experimental study were selected among cyberspace-damaged couples who visited various cultural centers, completed a cyberspace-induced damage questionnaire, and received significantly higher damage scores than the mean score. They were randomly assigned to experimental and control groups. Intervention in the experimental group was made in the form of 11 educational sessions. Research instruments included a cyberspace-induced damage to conjugal relationship and the perceived relationship quality components (PRQC) questionnaires. Multivariate analysis of covariance was used to analyze the data via SPSS software.

Findings: Cyberspace-induced damage-based treatment/education was effective in improving the marital quality of the experimental group; meaning that post-test mean values for marital quality was significantly higher for the experimental group compared with the control group ($P < 0.05$).

Conclusion: The developed pair counseling program can serve as an effective method to enhance the quality of life among cyberspace-damaged married.

Keywords: Marital conflict, Internet, Marital status

Citation: Shojaei-Jeshvaghani R, Ahmadi-Alvanabadi A, Jazayeri RA, Etemadi O. **The Efficacy of Cyberspace-Induced Damage-Based Interventions on Marital Quality.** J Health Syst Res 2018; 14(1): 123-32.

1- PhD Candidate, Department of Counseling, School of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran

2- Professor, Department of Counseling, School of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran

3- Assistant Professor, Department of Counseling, School of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran

4- Associate Professor, Department of Counseling, School of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran

Corresponding Author: Ahmad Ahmadi-Alvanabadi, Email: sahmadi@edu.ui.ac.ir